

Liberalne vs komunitarne wyobrażenie wspólnoty - psychologiczne wyznaczniki i konsekwencje

W wystąpieniu zostaną zaprezentowane niektóre wyniki badań nad modelem opisującym i wyjaśniającym zróżnicowanie relacji obywatel-wspólnota polityczna, które mogą pojawiać się w ogólnych ramach porządku demokratycznego. W oparciu o szereg argumentów, których dostarczają nauki społeczne, w modelu wyróżniono dwie podstawowe orientacje wyznaczające charakter takich relacji: libertariańską (liberalną – w rozumieniu europejskim) i komunitarną. Na podstawie wyników badań wykonanych na losowo-reprezentatywnych próbach wykazano, że obu orientacjom odpowiadają określone reprezentacje psychologiczne, wyrażające złożoność wartości, motywacji i sądów moralnych, które muszą znaleźć swoje ujście w warunkach demokracji. Na poziomie empirycznym orientacje te stanowią dwa wyraźnie odrębne, choć dodatnio skorelowane, wymiary przekonań. Fundamentalna różnica pomiędzy orientacją libertariańską i komunitarną tkwi w odmiennych sposobach rozumienia i realizacji ideału wolności obywatela. W największym skrócie można powiedzieć, że libertarianie sądzą, iż wolność człowieka jest najważniejszym celem społeczeństwa obywatelskiego, a żadne z góry przyjęte ideały 'dobrego życia' nie mogą być ważniejsze od wolności; dla komunitarian najważniejszym celem społeczeństwa obywatelskiego jest kształtowanie cnót obywatelskich, które tworzą bezpieczne i sprawiedliwe społeczeństwo, bez którego nie ma wolności jednostek/obywateli. Kolejne kroki analiz dowodzą, że obydwie koncepcje wolności mają swoje wyraźne odzwierciedlenie w fenomenologicznym doświadczaniu wolności, strukturze wartości osobistych i sądach moralnych. Przedstawione wyniki pokażą, między innymi, odmienne - i często dość nieoczekiwane - związki libertarianizmu i komunitaryzmu z: a) refleksyjnym vs impulsywnym rozumieniem poczucia wolności we własnym działaniu; b) z wartościami osobistymi na wymiarach Otwartość na zmianę vs Zachowawczość i Autoekspansja vs Przekraczanie Ja (S. Schwartz); i c) intuicjami moralnymi wyróżnianymi przez teorię Fundamentów Moralnych J. Haidta.

Liberal vs communitarian image of the community - psychological determinants and consequences

In this presentation I will show some of the results of research on the model explaining the diversity of relations linking a citizen and political community within the democratic order. Referring to a number of arguments provided by social sciences, the model distinguishes two basic orientations that define the nature of such relationships: libertarian (liberal - in European understanding) and communitarian. Based on the results of tests performed on several random-representative samples, it was shown that both orientations correspond to specific psychological representations, expressing the complexity of values, motivations and moral judgments that must find their outlet in the democratic order. At the empirical level, these orientations constitute two clearly distinct, though positively correlated, dimensions of beliefs. The fundamental difference between liberal and communitarian orientation lies in different ways of understanding and realizing the ideal of a citizen's freedom. In a nutshell, libertarians think that human freedom is the most important goal of the civic society, and no preconceived ideals of 'good life' can be more important than freedom; for communitarians, the most important goal of the civic society is to shape civic virtues that create a safe and just society without which there is no freedom of individuals/citizens. The next steps of the analysis prove that both concepts are clearly reflected in the phenomenological experience of freedom, the structure of personal values and moral judgments. The presented results will show, among others, different - and often rather unexpected - relations of liberalism and communitarianism with: a) reflective vs. impulsive understanding of the sense of freedom; b) personal values on the dimensions of Openness to change vs Conservation and Self-enhancement vs. Self-transcendence (S. Schwartz); and c) moral intuitions distinguished by the theory of Moral Foundations by J. Haidt.